

Straipsnio autorė Lina Liutvinienė, logoterapeutė, specialioji pedagogė
Nuoroda 2020 m. gruodžio 28 d.: [\(20+\) Lina Liutvinienė - jrašai | Facebook](#)

Kalba reikalinga ne tik perduoti informaciją kitiems ar gauti ją iš kitų. Sklandi kalba rodo žmogaus išprusimą ir net sąlygoja jo sėkmingą karjerą. Pagal vaiko kalbos raidą galima spręsti apie jo mąstymo procesus bei intelektą.

Vaiko kalbos raida susijusi su visomis kitomis raidos sritimis – kai kažkas sutrinka vienoje srityje, atsiliepia kalbai (pvz., kai vaikui sunku sukaupti ir išlaikyti dėmesį, kalbos raida vėluoja), ir atvirkščiai – lavinant vieną, padedama vystytis ir kitai (pvz., smulkiosios motorikos (pirštelių) lavinimas skatina kalbos padargų vystymąsi ir kalbą).

Kalba – viena iš vaiko raidos sričių, kuri labai matoma ir įvertinama. Aplinkiniai lengvai pastebi, vaikas kalba aiškiai ar ne. Pedagogai iš kelių sakinių įvertina, vaiko kalba sklandi ar ne. Neretai tėvai kreipiasi dėl neaiškaus garsų tarimo: „r“ ar „ž“, „š“, tačiau pamatai, kad vėluoja visa vaiko kalbos raida, t. y. vaiko aktyvus žodynas siauras, sakiniuose nederinami žodžiai, vaikas nenori kalbėti, nes bijo, jam tai sunku.

Netiesą sako specialistai, draugai ar seneliai teigdami, kad, jei vaikas nekalba dviejų ar trejų metų, tai „ateis laikas ir kalbės“. Ar tikrai? Laukdami galime praleisti labai daug progų pašalinti kalbos vėlavimo priežastį ar net kompensuoti sutrikimą. Pvz., gali būti, kad vaikas neprigirdi ar visai negirdi ir laukimas labai stipriai apriboja vaiko galimybes ateityje.

Iki ekspresyvos vaiko kalbos turi įvykti daug svarbių dalykų. Visų pirma kūdikis turi girdėti, tada atkreipti girdimąjį dėmesį į tai, kas jam sakoma, atsiminti kas pasakyta, suprasti ir tada jis jau sąmoningai kalba. Žinoma, visi šie procesai lavėja kartu. Bet kad vaikas, kuris neprigirdi arba turi nepakankamai išlavėjusį girdimąjį dėmesį bei kalbos supratimą, aiškiai ir raiškiai kalbės – taip nebūna.

Girdimasis dėmesys ir atmintis

Ar vaikas jus girdi? Ar vienu metų amžiaus visada sureagoja į vardą? Ar dvimetis trimetis reagoja į jūsų prašymus? Ar išgirsta ir supranta ko klausima? Girdimasis dėmesys – tai procesas, kai kūdikis išskiria garsus iš aplinkos. Kai atkreipia dėmesį į naują garsą, į grįžusios mamos balsą, į pasikeitusį balso toną ar garsumą, į muziką. Jei vaikas nekreipia dėmesio į išvardintus dalykus, visų pirma reikėtų patikrinti, ar jo fizinė klausos nesutrikusi. Kartais užtenka turėti tik nežymų klausos sutrikimą ir tai trukdo visam kalbos proceso vystymuisi. Jei klausos vaiko gera, tada jau svarbus girdimojo dėmesio lavinimas.

Tam visų pirma padeda akių kontaktas. Jei sakote kažką vaikui ir į jį nežiūrite arba jis jūsų akių nemato, tai maža kam jūs kalbate. Tačiau jei sakote žiūrėdami tiesiai į akis, tai jau sunku nekreipti dėmesio. Todėl rekomenduojama vaikui kalbėti jo akių lygyje.

Girdimajam dėmesiui padeda ir balso tono pakeitimai bei emocija kalbant. Jei pakeitėte balso toną ir vaikas sureagavo – atsisuko, nustebo – vadinasi, jis atkreipė girdimąjį dėmesį.

Kalbos supratimas

Kalbos supratimas – tai procesas, kuris eina prieš ekspresyviają kalbą. Suprantama, kad naivu tikėtis, jog vaikas kalbės žodžiais jų nesuprasdamas. Nors kai kurių sutrikimų atvejais vaikai pakartoja ištisus sakinius, nesuprasdami jų prasmės. Ar vaikas supranta kalbą, įvertinti galime jau anksti. Dar apie aštuntą mėnesį kūdikis pradeda suprasti, kad jį šaukia vardu, ir atsisuka. Sureagoja ašaromis, šypsena, skubėjimu ar atsisukdamas į pasikeitusį tėvų balso toną ir draudimą „ne“, nors nebūtinai veiklą nutraukia. Jau tokiaame amžiuje prasmingas tampa žaidimas „kū kū“,

jei jis žaidžiamas su emocija ir veiksmais, kai kažkas slepiasi ir atsiranda, arba galima kažką atidengti ir rasti. Kūdikis iki vienerių metų jau supranta ir žvalgosi, kai ieškoma jam svarbaus daikto ar asmens. Pvz., į klausimą „kur lempa?“ kūdikis žiūri į viršų. Supranta žodelį su gestu „ateik“, „opa“, „duok“, „ate“. Atrodo, dar nieko prasmingo nesako, bet daug supranta. Jau vaikščiodamas 12–14 mėnesių paprašytas duoda bučinį mamai ar tėčiui, ieško šuniuko ar bėga reaguodamas į pasakymą „pagausiu, pagausiu“. Visi pirmieji supratimai susiję su emocija, dažniausiai linksma. Su judesiu, žaidimu, svarbiu daiktu ar asmeniu. Visi žodžiai ar sakiniai, sakomi įvairia, spalvinga intonacija, natūraliai atkreipia vaiko dėmesį. Pirmieji prasmingi žodžiai atsiranda kartojant ir labai dažnai. Neužtenka pasakyti vieną kartą „atia, atia“ ir, jei vaikas iš karto nerodo reakcijos, užmiršti. Tik beveik kaskart išeinat bei kartojant ir žodelį, ir veiksmą, ir emociją, vaikui tai pasidaro prasminga. Ir tada jau supranta bei kartoja veiksmą, vėliau ir žodį.

Kalbos supratimui padeda ir aiški kalba – ne per daug žodžių, neskubėjimas, žodžiai, paremti vaiko patirtimi, emocija bei veiksmais. Tėveliams rekomenduoju, jei ko nors paprašėte, tai padėkite padaryti, nes gali būti, kad vaikas nedaro todėl, kad nesupranta. O kai padėsite, tai prašymas bus susijęs su patirtimi ir turės prasmę. Pvz., paprašėte užgesinti šviesą, o vaikelis pabėgo, tai ateikite ir užgesinkite šviesą kartu. Tada dar kitame kambaryje, ir smagiai paišdykaukite su tamsa. Pvz., išjunkite šviesą tėčiui.

Per ilgi sakiniai, paaiškinimai mažam vaikui apsunkina kalbos supratimą. Jei vaikas kalba 1–2 žodžiais, tai greičiausiai prasmę geba suprasti 3–4 žodžių sakinio. Neteigiu, kad tėvų kalba turi būti skurdi, tik įsitikinkite, ar vaikas supranta ką sakote. ...

(bus daugiau...)

